

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Андрійченко О.Л.

студент,

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського міжнародного університету*

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗУМІННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА

Для національних судів застосування Конвенції та практики Європейського суду набули особливої актуальності з набранням чинності Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [1], який у статті 17 передбачає обов'язок судів застосовувати при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Вважаємо за необхідне зосередити увагу на формально-логічному тлумаченні норми статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Перш за все, слід зауважити, що закон не містить дефініції «практика Суду». До того ж, виникає питання щодо співвідношення Конвенції та практики Суду (законодавець не відповідає на питання щодо можливості ототожнення положень Конвенції та практики Європейського суду або щодо їх розмежування). Загалом, прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є позитивним зрушенням у напрямі реального наближення правової системи України до розвинених правових систем Європи [2, с. 131]. До того ж, зважаючи на обраний Україною європейський вектор розвитку, надзвичайно важливою є якісна імплементація у національне законодавство та судову практику України положень, напрацьованих Європейським судом.

Звертає на себе увагу проблема недосконалості законодавчої техніки, адже закон фактично дублює положення Конституції України. Йдеться про визначення Конвенції джерелом права. Разом з тим, відповідно до ст. 9 Основного Закону, оскільки Конвенція є частиною національного

законодавства з моменту її ратифікації українським парламентом, вона є джерелом права. Також слід звернути увагу на те, що ст. 17 Закону містить норму, відповідно до якої Конвенція та практика Суду є джерелом права. Проте, відповідно до ч. 2 ст. 8 кодексу адміністративного судочинства України [3] суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини.

Такі незначні розбіжності є несуттєвими, але враховуючи правила законодавчої техніки, вони є недопустимими, адже додають неясності до законодавчого акта.

Рішенням Європейського суду притаманні усі ознаки правозастосовних актів: по-перше, рішення Суду приймаються компетентним (уповноваженим на це ст. 32 Конвенції) органом – Судом; по-друге, вони мають владний характер і забезпечуються міждержавним утворенням – Радою Європи, яка через спеціально уповноважений орган – Комітет Міністрів контролює їх виконання державою-відповідачем у справі та має право застосовувати санкції юридичного та політичного характеру за невиконання таких актів; по-третє, рішення Суду як акти правозастосування містять індивідуальне формально обов'язкове правило поведінки, яке полягає у визнанні наявності чи відсутності порушення Конвенції і, залежно від наслідків, призначення справедливої сатисфакції; по-четверте, дія рішень Суду розрахована на персоніфікованих суб'єктів – заявника та державу-відповідача в обов'язковому порядку. Хоча у порядку застосування заходів загального характеру держава може вживати заходів для уникнення аналогічних порушень у майбутньому щодо інших суб'єктів у факультативному порядку; по-п'яте, рішення Суду регулюють лише конкретні випадки суспільного життя, тому їх чинність вичерпується фактом застосування індивідуального припису. Тобто рішення Суду в конкретній справі не може бути застосоване до іншого, навіть аналогічного випадку, автоматично, без належного обґрунтування позиції Суду у новому рішенні, хоча Суд може посилатися і посилається на свої попередні рішення при ухваленні наступних рішень в аналогічних справах; по-шосте, рішення Суду мають пряму дію; по-сьоме, рішення Суду мають письмову юридичну форму вираження; по-восьме, рішення Суду є необхідною передумовою належної реалізації прав та свобод, передбачених Конвенцією.

Так, можна узагальнити, що рішення Європейського суду містять роз'яснення змісту норм Конвенції. Водночас щодо суті вони є актами тлумачення Конвенції, що не є обов'язковими для подальшого застосування, оскільки Суд при розгляді справ не пов'язаний своїми попередніми рішеннями.

На думку деяких науковців, застосування практики Суду як джерела права в Україні повинно зводитися до випадків відсутності, застарілості або явної несправедливості норм законів, що визначають права людини в Україні [4].

На нашу думку, необхідність застосування Конвенції та рішень Європейського суду при здійсненні правосуддя національними судами є очевидною за умови наявності в українському законодавстві прогалин у регулюванні прав людини та основоположних свобод, які визначені у Конвенції та протоколах до неї. Окрім цього, практика Європейського суду є необхідною для реалізації на практиці основних принципів Конвенції, оскільки чинному законодавству вони не відомі (наприклад, «справедливий баланс», «справедлива сатисфакція» тощо).

Можна зробити висновок, що рішення Європейського суду є особливою формою прецедента, що створюється наднаціональним органом, і є обов'язковою для власне наднаціонального органу та держав-учасниць Конвенції.

Список використаних джерел:

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

2. Кононенко В. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод // Право України: юридичний журнал / Міністерство юстиції України; Конституційний Суд України та ін. – Київ, 2008. – № 3. – С. 131.

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.

4. Анцупова Т. О. Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України (аналітичний огляд роботи міжнародної конференції) [Електронний ресурс] / Т. О. Анцупова. – Режим доступу: <http://1zzxMI5xm-qV4dsL5tzsGIZcA1c1wFMD0RMZLhi5tUjg>.